

«FRA MISJON TIL KIRKE»

Noen bemerkninger om en omstridt formel

av

FRIDTJOV BIRKELI

Slagordet «fra misjon til kirke» er ikke bare meget brukt i den siste tid, men også misbrukt og misforstått. Slik går det forresten med alle slagord. Det er selvfølgelig alt for kort til uten videre å gjøre det klart at det kan bety vidt forskjellige ting i forskjellige kanter av verden og på forskjellige stadier i utviklingen. Det går kanskje først og fremst på en administrativ utvikling, men rommer også mange andre momenter av åndelig og sosial art i et land der Guds rike skal grunnes og bygges.

Det står ikke til å nekte at den knappe formel legger det nær å tro at den antyder at først har man en misjonsperiode, så opphører den og avløses av en kirkeperiode. Men så enkelt er det selvsagt ikke.

Det er jo for eksempel en kjensgjerning at så snart misjonsarbeidet har ført til at mer enn 2 mennesker betjenes med Ord og sakrament, da er kirken der et faktum i form av den første menighet. Som regel har en slik liten kirkespire fortsatt å gro omgitt av en misjon som utvider sitt arbeid i alle retninger og på en rekke områder administrativt, skolemessig, finansielt osv.

Det er også en kjensgjerning mange steder at når man etter årevis av nidkjært arbeid har fått ordnet en selvstendig kirke i enhver henseende, så eksisterer det likevel ved siden av kirken en solid oppbygget misjonsorganisasjon som fortsetter sitt arbeid.

Altså fremgår det av dette at i virkelighetens verden kan ikke formelen «fra misjon til kirke» bare bety at der først er en periode med bare misjon og så en periode med bare

kirke. Det er nettopp fordi misjon og kirke viser seg å eksistere parallelt og samtidig at det oppstår så mange problemer her. Og en fersk luthersk rapport fra Liberia omtaler disse vanskene på følgende måte:

«Den dobbelte organisasjon av kirke og misjon har vært vanskelig å forstå for landets egne barn. De har ikke hatt lett for å finne sin plass i systemet. Misjonen har en meget solid og velutviklet organisasjon, men uten noen plass for den innfødte hvorfra han kan se og lære. Kirken er ny og de innfødte som er tvunget inn i lederstillinger, har ingen erfaring å bygge på.»

De aktuelle og reelle vansker kunne sikkert uttrykkes på mange forskjellige måter fra land til land. Men denne praktiske uttalelsen fra Liberia setter fingeren på noe meget vesentlig i vanskene «fra misjon til kirke». Og vi har saktens god grunn til å spørre om hvordan forholdet mellom misjon og kirke best kan løses, og hvordan den sunneste utvikling skulle foregå.

Såvidt jeg skjønner, er her flere retninger som gjør seg gjeldende, og som alle har sine talsmenn.

1. Den mest radikale er vel den som hevder at der skal overhodet ikke være noe problem her. Kirken skal være der fra begynnelsen av, og noen misjonsorganisasjon skal aldri eksistere.

Da den anglikanske biskop Stephen Neill anmeldte den boken som ble utgitt etterat den første all-afrikanske lutherske konferanse var holdt i Marangu i Tanganyika, skrev han bl. a.:

«Alle de tilstedeværende grupper synes å ha stridt med den ødeleggende motsetning mellom misjon og kirke, en motsetning som aldri skulle ha vært tillatt å komme opp. Hvis vi begynner med misjonen, da gjør vi det fra starten av umulig med en naturlig utvikling av kirken. Vi må begynne med kirken. Hvis det er bare seks lutherske misjonærer og tre afrikanske kristne i Ovamboland (jeg taler i bilder, heldigvis er det mange fler), så må disse 9 fra første dag konstituere seg som kirken i Ovamboland med misjonærene som dens tje-

ner. Gjør konstitusjonen så rommelig som du ønsker. Men i det øyeblikk en afrikaner er omvendt, må det være for hånden en kirke, som han kan bli medlem av, og ikke en misjon som han blir avhengig av. Ingen lærdom fra misjonshistorien synes meg klarere enn denne. Ned med misjonene!»

Det er verd å legge merke til at Neill ikke sier: ned med misjonen, men misjonene. Han vil altså ikke vite av noen som helst misjonsorganisasjon, og dermed blir det heller ikke tale om noen overgang fra misjon til kirke. Men han er selvsagt enig i at misjonen må gjøre sin gjerning, bare at den skal gjøres av kirken.

Dette er på mange måter et klart og verdifullt standpunkt. Men det er iallfall den haken ved det at det jo kommer for sent for de fleste av oss. Mange års utvikling ad andre baner kan ikke uten videre skrues tilbake til et utgangspunkt som her antydet. Dessuten er det ikke helt lett å se i praksis hvordan misjonsarbeidet skal kunne utvikles uten noen som helst selvstendig organisasjon. Det er heller ikke en selvfølge at enhver form for forskjellig administrasjon av kirke og misjon *må* bli en motsetning. De forsøk man har gjort på å sette denne teori ut i livet, har da heller ikke greidd å være helt konsekvente.

2. En meget alminnelig vei å gå har vært å si at siden kirken har vist seg å være så svak og fremgangen så langsom og det forhåndenværende menneskemateriell så skrøpelig, er det absolutt nødvendig å ha en meget vel organisert og effektiv misjonsorganisasjon helt uavhengig av og side om side med selve kirken og kirkeorganisasjonen for så lang tid som det viser seg å være påkrevet. Dermed kan man overvåke kirken og passe på at den holder seg til den rette kursen, og samtidig fortsette og fullføre selve misjonsoppgaven som kirken ikke synes i stand til å makte. Men det er viktig at de diplomatiske forbindelser mellom de to organisasjoner alltid er de beste, og at misjonsorganisasjonen alltid har for øye å styrke kirken på enhver måte og gradvis øke dens ansvar som kirke.

Det hevdes altså her bevisst et system med *to organisasjo-*

ner, som begge har sin saklige berettigelse kanskje til dages ende. Derfor føler man talen om en overgang fra misjon til kirke som urealistisk og uheldig. Har man bruk for både kirke og misjon fra først til sist, så er formelen «fra misjon til kirke» misvisende.

Det er forholdsvis lett å kritisere denne løsning. Bare den ting at det eksisterer to organisasjoner vil uvegerlig hemme utviklingen av kirkelig selvstendighet i administrativ henseende. Det er også en kjensgjerning fra mange land at de «innfødte» får mistanke om hemmeligheter som er skjult for dem i misjonsorganisasjonen. Slikt har lett for å sette unødig ondt blod. At misjonsorganisasjonen er utelukkende for fremmede kan være en hindring for at kristendommen kan slå skikkelig rot i landet. De fleste av oss kristne i verden hører til land som fikk kristendommen utenfra ved fremmede. Det kunne ikke skje på annen måte. Men hvis kristendommen og kirken ble holdt oppe av disse fremmede altfor lenge, så oppsto det en unormal situasjon. Først da «innfødte» overtok det meste av ledelsen og arbeidet både åndelig og materielt, fikk utviklingen fra misjon til kirke sitt rette løp, først da slo kristendommen for alvor rot.

Vi har forresten fra New-Guinea et meget interessant forsøk på å fjerne all unødig mistanke mellom «innfødte» og misjonærer. På hver eneste misjonærkonferanse har det vært ca. 30 innfødte til stede som observatører, de kjenner til og med alle lønnings-skalaer! Alle syntes å være enige om at ordningen bare hadde ført til gode resultater og et godt forhold. Så næres ikke mistanken av noen hemmeligheter lenger.

Men den viktigste innvending mot dette løsningsforsøket med to selvstendige organisasjoner på ubestemt tid, er nok at i stedet for å ivareta selve misjonsarbeidet, hindrer man misjonen i å få den selvfølgelig plass den *må* ha i enhver ung kirke.

Ellers er det lett å se at dette løsningsforsøket støter på særlig mange vansker i land med politisk spenning og ufrihet. Og likevel kan det være at vi i mange tilfelle ikke har noen annen vei å gå enn nettopp denne. Men den er langt fra idéell.

3. Derfor er det da også talsmenn for et løsningsforsøk som i sine grunntrekk bare gjør regning med *én organisasjon*. Denne er fra begynnelsen en typisk *misjonsorganisasjon*, selvom kirken alt eksisterer, fordi landets egne barn enda ikke makter meget. Men denne ene organisasjon skulle være slik innrettet at den automatisk litt etter litt går over til å være en *kirkeorganisasjon* etter som selvhjelpen øker, og de «innfødte» får stadig større åndelig og administrativ erfaring. Denne ene og samme organisasjon skal altså gjennomgå en metamorfose, idet en organisk vekst foregår slik at misjonsorganisasjonen skrumper inn og kirkeorganisasjonen kommer i stedet så å si av seg selv. Det er på dette forhold det passer å si at misjonen skal «visne glad» som organisasjon, mens kirken tar form og styrke. Utviklingen innenfor denne ene organisasjon skal gå fra kirken i misjonen til misjonen i kirken. Det kan nok være at det misjonsarbeid som fremdeles må utføres, fremdeles ligger i hendene på fremmede misjonærer, men nå som en organisk del av kirkeordningen. Sammen med den automatiske overgang fra misjonsorganisasjon til kirkeorganisasjon skulle et automatisk skifte av ettertrykket fra misjon til kirke også foregå. Misjonærene kom ut som representanter for en fremmed misjon og ender som representanter for og medlemmer av den unge kirke, ja kanskje som arbeidere i kirkens eget misjonsselskap.

På papiret iallfall synes dette meg å være den idéelle løsning. Men den synes også meget vanskelig å gjennomføre i virkeligheten, hvor så mange ting hindrer den normale vekst både av kirken og av dens «innfødte» ledere. Det hender rett som det er at hele metamorfosen administrativt har funnet sted, men fremdeles må et uforholdsmessig stort antall utlendinger bekle de viktigste stillinger innen kirken. Dermed har landets egne barn lett for å føle seg som fremmede i sin egen kirke, og opptrer meget famlende og usikkert der de slipper til. En «innfødt» i en slik kirke sa: «Husk at hver eneste utlending og hans dyktighet betyr at antall mindreverdighetskomplekser hos oss vokser.» Det ser ut som dette løsningsforsøk lettest kan gjennomføres i politisk frie land hvor der er mindre nedarvet mot-

vilje mot utlendinger. Men det krever stor takt og kristelig ydmykhet på begge sider.

4. Imidlertid får vi nok innrømme at meget ofte er det en fjerde løsning som tvinges inn på oss på grunn av eruptive politiske, sosiale og nasjonale begivenheter, men av og til også som følge av misjonsteoretisk nyorientering. På en mer eller mindre revolusjonerende måte kommer misjonslinjen til en brå ende, uten at det tas hensyn til hvor den unge kirke i øyeblikket befinner seg åndelig, finansielt og med hensyn til lederemner. Og misjonens ledere er ikke herre over utviklingen. Enten de liker det eller ei, så blir den gamle misjonslinjen mer eller mindre brutalt remplasert av en kirkeordning uten at den tilstrekkelige erfaring er til stede. Hver enkelt må improvisere som best han kan. Mange feil blir begått, rystende ting kan finne sted. Men ved Guds nåde vokser likevel Guds rike også ved disse voldsomme og oppskakende begivenheter.

I slike tilfelle blir misjonen av og til beskyldt for å være årsaken til alt det gale, at man ikke er kommet lenger enn all elendigheten viser. Av og til beskylder misjonærene i slike situasjoner de «innfødte» kristne for å identifisere seg med begivenheter som ikke har meget å gjøre med en kristen livsinnstilling. Fra begge sider forsøker man visselig å handle rett og finne en kriseløsning på de mange problemer. Alle de som selv har vært oppe i en slik situasjon eller som har studert en lignende periode i sin egen kirkes historie, vil nøle med å felle skarpe dommer til begge sider. Det er vemodig at slike drastiske omveltninger finner sted, for oss ser det jo ut som de også ødelegger meget av verdi. Vi kan bare be om forståelse for unge kirker som *må* finne sin vei gjennom et hav av vansker i en opprørt tid. Selv om en regulær misjonsorganisasjon vil være en umulighet etter at slike omveltninger har funnet sted, trenger kirken fremdeles misjonens og misjonærenes hjelp på tusen forskjellige måter, selv om misjonsstasjonen ikke lenger er sentret for virksomheten, og selv om misjonæren ikke har noen ytre autoritet å støtte seg til.

Selv når utviklingen «fra misjon til kirke» går gjennom brudd og omveltninger, er Gud fremdeles misjonens og kirkens Herre.

Vi har her rent *skjematisk* antydnet forskjellige forløp av utviklingen «fra misjon til kirke». En forenkler for om mulig å gjøre billedet mer oversiktlig. Men selve livet lar seg ikke skjematisk. Her går ofte de forskjellige muligheter over i hverandre.

Vi har særlig fremhevet prosessen på det organisasjonsmessige området. Det har selvsagt sin store fare. For det er jo dog ikke en velorganisert kirke som er det egentlige mål med det hele. Hverken misjonen eller kirken er et mål i seg selv. De er begge instrumenter for å bevare og fremme Guds rike i dette tidsløp. Den innerste mening med å tale om en utvikling fra misjon til kirke kan derfor bare ha en kristelig mening om det herved siktes til at det skapes den rette grobunn, de rette betingelser og de rette redskaper for at Guds rike fortsatt kan vokse slik Gud vil det. Med andre ord: formelen «fra misjon til kirke» må først og fremst bety at den mer eller mindre fremmede *misjonskirken* må utvikle seg til å bli en «hjemlig» *misjonerende* kirke. Altså: hvilke forandringer og utviklinger enn finner sted, så må misjonsgløden fortsatt ha hjemme i kirken. Og kirken må være slik beskaffen at den kan nå så mange som mulig, så hurtig som mulig med evangeliet, og makte det bedre enn en fremmed misjon eller en fremmedstyrt kirke.

Bestrebelsene for å føre en fremmed misjonsordning frem til å bli en selvstendig kirke i vedkommende land, er altså *ikke* et knefall for nasjonalistisk press, selvom vi har sett at nasjonalistisk og politisk press *har* forsert utviklingen meget raskere enn ønskelig i mange land. Bestrebelsene har dypest sett den åndelige interesse at kristendommen skal få slå rot i hvert land og utvikle seg slik forholdene i hvert folk tilsier det uten å slå av på budskapet eller å overse den sannhet at det samtidig også er en del av den hellige alminnelige kirke som blir til. Vi er sikkert alle enige om at innerst inne finnes det ikke noe

slik som en «autonom» kirke, den kristne kirke er bare «kristonom». Men som sådan slår den rot i forskjellig jordsmon og under forskjellige vilkår. Først når kirken *det* har gjort, kan den bli det rette og naturlige misjonsredskap til å vinne folket, hvert enkelt folk i hvert enkelt land. Og vi har da virkelig også eksempler på at denne riktige utvikling «fra misjon til kirke» har ført til unge kirker med den rette, nidkjære misjonsiver. Misjonsstafetten *ble* virkelig overført fra misjonen og til kirken. Mange steder i dag kan vi peke på en mengde «innfødte» misjonærer som bærer dagens byrde og hete i misjonsarbeidet blant den ikke-kristne befolkning. Noen av disse unge kirker har til og med begynt å sende misjonærer utenlands og har dermed for alvor fått misjonens adelsmerke. Ja, utviklingen fra misjon til kirke har enkelte steder alt ført til at det fremmede misjonsselskap er blitt avløst av et selvstendig, innenlandsk misjonsselskap i den unge kirke.

Men vi må også med sorg erkjenne at vi har hatt atskillige eksempler på at unge kirker er så opptatt av «å være kirke», at de hverken har tid eller krefter tilovers til å være en misjonerende kirke. De er så absorberte av alle sine nasjonale og internasjonale administrative forpliktelser at de ikke får gjort noe med den mektige misjonsoppgave som enda ligger foran dem.

Det kan være mange ting som har ført til denne skjeve utvikling, og de hører ikke alle til kategori 4. Men her ligger en av de store oppgaver i dag: ved Ordet og misjonærer søke å gjøre disse kirker til det de ikke er: et redskap for misjonsoppgaven.

I denne prosess som vi her beskjeftiger oss med, kommer også et annet problem inn. Har vi forsinket utviklingen, åndelig og administrativt, fra fremmed misjon til «innfødte» kirke ved å gi dem for mye av Vestens «emballasje», når vi kom til dem med kristendommen? Dette er en anklage som vi ofte hører i dag. Og vi er nødt for å ta den alvorlig, for med den står og faller meget av det vi har drøftet i utviklingen «fra misjon til kirke».

La det da være klart for oss alle at ingen kan gi kristendommen videre til andre på en upersonlig og abstrakt måte. Vi kan la den gå videre bare slik vi selv har mottatt den. En nordmann kan overlevere den til inderne bare på den måten han møtte den i Norge, og en inder kan bringe kristendommen videre til Afrika bare på den måten han møtte den i India. Når folk sier: Gi dem bare Bibelen, ned med konfesjonene! så er vi nødt til å ta fra dem illusjonene og svare tilbake at en konfesjonsløs kristendom ikke eksisterer.

Men når dette er sagt, skal vi ikke være blinde for at folkene er forskjellige, at de tenker forskjellig, at de handler forskjellig. Det er ikke uten videre klart at en gymnaslinje som passer for Norge, passer overalt ellers i verden, eller at den musikalske sans er den samme overalt. Så når Vesten gir Østen sitt skolesystem, sine skikker, sine sanger, sin liturgi, sine institusjoner osv., så er det ikke uten videre gitt at det passer like godt overalt. Det kan sannelig være noe i det at vi har vært så omhyggelige med å bevare budskapet uskadd at vi har hatt med for mye emballasje, og en emballasje som har vært altfor lokalt farget.

Det er samme faren overalt. Likesom Europas fare har vært å betrakte kristendommen med hellenske briller, så blir det nok Indias fare å betrakte den gjennom indisk filosofi og mystikk. Men på den andre siden begynner intet folk og ingen kirke lenger på bar bakke. For hele kirkehistorien på godt og ondt er vår felles arv. Denne stiller vi til disposisjon til hver ung kirke, uten å utelukke muligheten for friske nydannelser i det ytre i særpregede folk og stammer.

Vi har eksempler på unge kirker der Vestens skikker synes å passe inn meget vel og ikke på noen måte hindrer en rett utvikling fra misjon til kirke. Men vi har også eksempler på det motsatte, der det er tydelig at den rette utvikling slik vi har søkt å skildre den «fra misjon til kirke», er blitt hemmet og forkrøplet fordi «klærne» fra Vesten ikke rimte med deres egne behov. Vi har heldigvis også eksempler på at misjonærene var meget forsiktige med å innføre for meget av Vestens «embal-

lasje» og hvor de kristne fant forbausende sunne uttrykksformer uten å slå av på budskapet eller misjonsgleden.

Vi lever i kompliserte tider. Og vi gjør vel i å søke og hjelpe hverandre med de problemer vi alle strir med. Det er store verdier som står på spill i Afrika og Asia i dag. Derfor er det så viktig å besinne oss på alt det som kan få kristendommen til virkelig å slå rot i disse to kontinentene. Derfor er det så viktig at vi finner de rette veier å gå i den prosess som vi her har drøftet. Og for én gangs skyld kan vi iallfall med trygghet bruke de to slitte ord: *Det haster!* Men *det* er en annen historie.